



Inicijativa za REKOM
Initiative for REKOM
Иницијатива за РЕКОМ
Nisma për KOMRA
Pobuda za REKOM

Analiza javne kritike i podrške Inicijative za osnivanje REKOM

Igor Mekina/ kolovoz 2011.

Prvi tekst o Inicijativi za formiranje Regionalne komisije za utvrđivanje i kazivanje činjenica o ratim zločinima u bivšoj Jugoslaviji objavila je Slobodna Europa 29.10.2007. godine. Od tada, do kraja kolovoza 2011. godine u medijima, tiskanimi elektronskim, objavljeno je preko 600 priloga. Tu su, prijesvega, reagiranja zagovornika osnivanja REKOM-a, zatim polemički osvrti na Inicijativu, intervjui s ličnostima koje podržavaju ili se suprotstavljaju ideji o REKOM-u, autorski tekstovi o REKOM-u, televizijske i emisije na radiju o Inicijativi, te prilozi usmjereni protiv Inicijative.

1. Cilj analize i kriteriji ocjenjivanja

Cilj ove analize je prezentacija i ocjena ključnih, javno objavljenih argumenata. Naglasak analize – zbog imperativa traženja istine – jest na analizi priloga u kojima su protiv Inicijative i REKOM-a iznesene raznovrsne optužbe.

Analiza obuhvaća preko 220 intervjua, reagiranja, tekstova, emisija u elektronskim medijima ili članaka, koji su objavljeni na internet stranici Inicijative REKOM (www.zarekom.org).

Prilikom ocjenjivanja pisanja medija, kao najvažniji kriterij nameće se, u prvom redu – kriterij istine. Odanost istinitosti i točnosti u izvještavanju, prihvaćeni su u novinarskoj etici kao osnovna obveza. Iz te odanosti proizlazi osnovni princip novinarske etike: novinari su moralno obvezni u najvećoj mogućoj mjeri prenositi relevantne, istinite informacije koje su od javnog interesa¹. Zato su novinari obvezni najbolje što mogu prenositi istinu, izbjegavati namjerne i nenamjerne neistine, izbjegavati korištenje predrasuda i stereotipa, provjeravati istinitost tuđih izveštaja i navoda u želji da otkriju i isprave svjesnili slučajne greške.

¹ Dejl Žaket, „Novinarska etika“ (Dale Jacques, *Journalistic Ethic*), JP Službeni glasnik, Beograd, 2007, str.42

Istinu možemo definirati kao korespondenciju sa činjenicama. Neki iskaz je istinit, ako je stanje stvari koje prikazuje jednako stanju koje zaista postoji. To važi i za analizu medijskih priloga. U analizi medijskih priloga često se suočavamo s kompleksnijim problemom – to su medijski prilozi koji na prvi pogled, na osnovu uobičajenog načina zaključivanja, izgledaju točni, a zapravo su – pogrešni. Da bismo neki u javnosti široko prihvaćen, a zapravo pogrešan način zaključivanja, zaista mogli okarakterizirati kao suštinski pogrešan, moraju biti ispunjena četiri uvjeta; zaključak mora biti: a) pogrešan, b) uvjerljiv, c) općeprihvaćen i d) nepopravljiv u smislu da i nakon ispravljanja logičkih greški u zaključivanju – postoji vrlo velika vjerojatnost ponavljanja istih, pogrešnih argumenata.²

2. Analiza sadržaja objavljenih priloga

Na osnovu broja članaka i njihove tematike, može se zaključiti da je u posljednje dvije godine, dakle 2010. i 2011. godine, znatno porastao broj priloga koji se bave Inicijativom REKOM, kao i onih koji sadrže negativnu konotaciju povodom Inicijative. Zagovarači Inicijative su, na primjer, u medijima reagirali 19 puta, dali 51 intervju i dobili podršku u 19 novinarskih ili autorskih članaka, ali su istovremeno bili suočeni sa 67 kritički nastrojenih članaka ili osvrtu od kojih se velika većina nije bavila samom Inicijativom, njenim ciljevima, i pravnim i političkim posljedicama. Dobar dio od spomenutih 67 članaka predstavlja prijesvega napade na pojedine ličnosti koje podržavaju Inicijativu, uz lansiranje različitih priča o navodnim “malverzacijama” od strane zagovarača Inicijative.

2.1. Argumentirana polemika

Polemika o REKOM-u između Branimira Ristivojevića, docenta na Pravnom fakultetu u Novom Sadu (Srbija) i konzultanta Međunarodnog centra za tranzicijsku pravdu Bogdana Ivaniševića (u koju su se kasnije uključili povjesničarka Marijana Toma, Slobodan Orlović, docent na Pravnom fakultetu u Novom Sadu, odvjetnik Dragan Pjevač i Luka Božović, student Fakulteta političkih nauka u Beogradu) primjer je koji pokazuje da je sasvim moguće da su i dobro argumentirani zaključci zasnovani na greškama u zaključivanju. Ova polemika, objavljena na portalu Nove srpske političke misli (NSPM), istovremeno je i ključna za procjenupisanja medija o REKOM-u.

2.1.1. Optužbe protiv “strašila”: Logičke greške i neistine kritičara REKOM-a

i. Argumentacija o neustavnosti i nezakonitosti rješenja u Prijedlogu Statuta REKOM-a

U svom članku “Nacrt statuta REKOM-a iz ugla Ustava RS i njenih kaznenopravnih propisa”³ Branislav Ristivojević iznosi niz teških optužbi na račun ciljeva i nadležnosti

² Dr Janez Bergant, dr Boris Vezjak: “Zmote in napake v argumentaciji”, Subkulturni azil Maribor, 2007, str. 26

³ Branislav Ristivojević, “Nacrt statuta REKOM-a iz ugla Ustava RS i njenih krivičnihopravnih propisa”, NSPM, 21.05.2011, dostupno preko: <http://www.nspm.rs/istina-i-pomirenje-na-ex-yu-prostorima/nacrt->

REKOM-a. Ristivojević tvrdi da ciljevi i predviđeni način rada REKOM-a izazivaju sumnju “i kod pravnika koji nisu krivičari po užem profesionalnom opredjeljenju”, jer “kako je moguće da se postojanjem kaznenih djela, u ovom slučaju ratnih zločina, bave neke ‘komisije’ kada za to postoje sudovi?” Ristivojević tvrdi da je osnivanje Komisije u suprotnosti sa 32. Člankom Ustava Republike Srbije koji svima jamči pravo na sudsku zaštitu. REKOM bi, prema njemu, bio u suprotnosti i sa 194. člankom Ustava RS koji određuje da ratificirani ugovori moraju biti u skladu sa Ustavom, odnosno ne smijubiti u suprotnosti sa Ustavom. S obzirom na to da utvrđivanje postojanja kaznenih djela pripada samo sudovima, Ristivojević tvrdi da je “nadležnost REKOM-a, kratko i jasno – neustavna”, odnosno da pisci Prijedloga Statuta REKOM-a “žele uzurpirati sudsku vlast RS”. Ristivojević priznaje da “nije nemoguće da RS ustupi dio svog suvereniteta, pa tako i sudske vlasti, međunarodnoj pravosudnoj instituciji, što se i dogodilo 2002. godine kada je potvrđena Konvencija o osnivanju Međunarodnog kaznenog suda”. Ali to nije učinjeno ”da bi se ograničila sudska vlast u pogledu kaznenih djela izvršenih na teritoriji RS, na štetu vrijednosti zaštićenih Krivičnim zakonikom RS ili na štetu svojih građana”. S obzirom na to da je pravo kažnjavanja (ius puniendi) najvažnija odlika suvereniteta, to pravo “države ljubomorno čuvaju za sebe i ne prenose ga na druge države ili međunarodna tijela”, jer “država koja pravo kaznenog progona preda drugome, nije više država”.

Za Ristivojevića je sporno i to što prema Prijedlogu Statuta „REKOM može pozvati, između ostalog, počinitelje kaznenih djela koja su u nadležnosti REKOM-a da daju izjave” a kao “dimenziju jednoulja” ocjenjuje “obvezuelektronskih medija u državnom vlasništvu da prenose ove scene kolektivnog ludila u režiji nevladinog sektora”. Suprotno zakonima Srbije bilo bi i prisiljavanje osuđenih da se pojave pred Komisijom jer “nitkoosim suda nema pravo preispitivati već donesene sudske odluke i to preispitivanje se može vršiti samo na način uređen Zakonom o krivičnom postupku RS”. Ristivojević u tome vidi “kolektivno ispiranje mozga o uzrocima rata”, a kao “vrhunac bespravlja” ocjenjuje pravo “da REKOM lišava slobode one građane koji odbiju poziv da prisustvuju tom činu kolektivnog ludila”. Jer, navodno, građani koje REKOM pozove na sesije “moraju se odazvati pod prijetnjom uhićenja, a oni koji ne budu imali čast da budu pozvani moraju prinudno gledati!!!”

Ristivojević na kraju uspoređuje postupke REKOM-a sa primjerima narodnih i prijekih sudova koji su „sudili“ ljudima za suradnju s okupatorom. U svom narednom članku⁴ Ristivojević nastavlja kritikom Prijedloga Statuta koji, po njemu, “ima potencijal da temeljno potkopa mukotrpan i dugotrajan postupak izgradnje pravne države koji je u Srbiji, nažalost, tek u povoju”, jer “Komisija preuzima dio sudske funkcije”. Na sličan način kritizirai pozivanje svjedoka na osnovu “smješe stvarnih procesnopravnih ovlaštenja sudova, iz Zakonika o krivičnom postupku, sa jednim nesudskim postupkom”, jer se “prema Zakoniku o krivičnom postupku (ZKP), svjedoci mogu pozivati samo odlukom suda i ispitivati samo u kaznenom postupku” i “nikakvi drugi svjedoci ili svjedočenja (u kaznenim stvarima) ne postoje u pravnom poretku RS”. Ristivojević na

statuta-rekom-a-iz-ugla-ustava-rs-i-njenih-krivicno-pranih-propisa.html?alphabet=l (20.08.2011)

⁴ Branislav Ristivojević, “O nadležnostima REKOM-a i Zakonik o krivičnom postupku RS”, *NSPM*, 05.06.2011, dostupno preko; <http://www.nspm.rs/istina-i-pomirenje-na-ex-yu-prostorima/o-nadleznostima-rekom-a-i-zakonik-o-krivicnom-postupku-rs.html> (20.08.2011)

osnovu toga ocjenjuje da REKOM pokušava “koristiti ovlaštenja sudova, ali bez svih onih formalnosti i ograničenja koja sudovi imaju jer moraju da rade u kaznenom postupku. REKOM pokušava da se prema osobama koje poziva da daju izjave odnosi kao da su svjedoci, iako još nije podignuta optužnica pa se ne zna tko je optuženi, a tko svjedok”.

Prema mišljenju Ristivojevića, iz samog teksta Prijedloga Statuta proizilazi da “su pisci stavili u istu ravan ubojstva, mučenja ili deportacije sostalim kršenjima ljudskih prava koja su predviđena Međunarodnim paktima o ljudskim pravima i drugim međunarodnim ugovorima o ljudskim pravima“, čime su “poistovijetili kaznena djela sa kršenjima ljudskih prava”, te je tako “došlo do poistovjećivanja postupka u kojem se utvrđuje postojanje kaznenih djela s postupcima u kojima se ustanovljava kršenje ljudskih prava koji su potpuno različiti”, jer su “posljedice jednih i drugih povreda potpuno različite”. Ristivojević završava procjenom da je REKOM-ovo “iznuđivanje dokaza” jednako “postupku koji se vodio pred zloglasnim pravosudnim institucijama Rimokatoličke crkve – Inkvizicijama”.

U sljedećem tekstu⁵ Ristivojević kritizira članak 15. Prijedloga Statuta REKOM-a prema kome ovo tijelo može „istraživati političke i društvene okolnosti koje su odlučujuće doprinijele izbijanju ratova ili drugih oblika oružanih sukoba, kao i činjenju ratnih zločina i drugih teških kršenja ljudskih prava, te posljedice zločina i kršenja ljudskih prava koje su se ispoljile i u razdoblju nakon 2001. godine“. Istraživanje „političkih i društvenih okolnosti koje su doprinijele izbijanju ratova“ vidi kao nešto što je u domenu povijesti kao vrste društvene nauke, a onda postavlja pitanje da li je “moguće utvrđivati povijesne činjenice u jednom kvazisudskom postupku kakav je REKOM-ov?”

Ristivojević kritizira i članak 47. Prijedloga Statuta prema kome vlade svih država-ugovornica u roku od 6 mjeseci usvajaju stav o provođenju preporuka REKOM-a i objavljuju ga u Službenom listu⁶. One će to činiti tako što će prvo „utvrditi“ povijesnu „istinu“ o uzrocima ratova, a zatim pokušati zabraniti da se o tako utvrđenoj „istini“ govori, piše, raspravlja, debatira ili naglas razmišlja, zaključuje Ristivojević. REKOM-ov krajnji cilj, sa ovom nadležnošću, “jest zabraniti slobodu govora ljudima u državama na prostoru bivše Jugoslavije kada su u pitanju povijesne kvaziistine koje ovo tijelo utvrdi”, tvrdi Ristivojević.

⁵ Branislav Ristivojević, “REKOM i da li istorijske činjenice mogu da postanu pravosnažne?”, *NSPM*, 13. jun 2011, dostupno preko; <http://www.nspm.rs/istina-i-pomirenje-na-ex-yu-prostorima/rekom-i-da-li-istorijske-cinjenice-mogu-da-postanu-pravosnazne-q.html> (20.08.2011)

⁶ Na te tvrdnje je argumentovano odgovorio Luka Božović: “Što se tiče argumenata koji se navode a tiču se otkrivanja ‘najbolje istorijske istine’, na njih je odgovor jednostavan. Komisija neće da utvrđuje istinu, već činjenice. Tačno je da je u svakoj državi ‘utvrđena’ neka zvanična istina o događajima iz devedesetih godina, ali upravo to je stvar koja ne vodi trajnom miru. Istina o ‘Oluji’ u Hrvatskoj i u Srbiji nije ista, a to otvara prostor za nove konflikte u budućnosti. Utvrđivanje činjenica, sa druge strane, vodi nečemu drugom. Utvrđivanje činjenica je jedna od garancija neponavljanja onoga što se u prošlosti desilo. Činjenice će onemogućiti manipulacije brojem žrtava, često korišćene u svrhu opravdanja zločina.” Luka Božović, “REKOM – jedna ljudska ideja, a ne pokušaj ‘vaskrsenja Jugoslavije””, *NSPM*, dostupno preko: <http://www.nspm.rs/istina-i-pomirenje-na-ex-yu-prostorima/jedna-ljudska-ideja-a-ne-pokusaj-vaskrsenja-jugoslavije.html?alphabet=l>

Sličnu kritiku na račun REKOM-a uputio je i Slobodan Orlović⁷, koji tvrdi da je ključna, ali potpuno neustavna ambicija REKOM-a “vršenje sudske vlasti”.

ii. Argumentacija u prilog Prijedloga Statuta REKOM-a

Na opisane tvrdnje odgovorio je Bogdan Ivanišević. U prvom članku⁸ Ivanišević upozorava da je Ristivojević “krivotvorio sadržaj dokumenta o kome piše”, pogrešno pribjegavao usporedbi REKOM-a sa prijekim sudovima koji su djelovali u bivšoj Jugoslaviji nakon Drugog svjetskog rata i pogrešno koristio pravne pojmove kao što su “sudska vlast” – “u značenju koje ti pojmovi, u ozbiljnoj literaturi i u praksi ozbiljnih država, nemaju”, te se stoga upleo “u izvrtanje činjenica, pravnu improvizaciju i logičku nekoherentnost”.

Ivanišević upozorava da REKOM, onako kako je zamišljen u Prijedlogu, ne sudi, odnosno ne vrši sudsku vlast. REKOM, istina, ima ovlaštenja utvrditi utvrdi činjenice o ratnim zločinima i drugim teškim kršenjima ljudskih prava, ali nema ovlaštenje to činiti na konačan, definitivni način, niti ima pravo izricati bilo kakvu sankciju. A čim nema takva ovlaštenja – ne vrši sudsku vlast. Ivanišević razotkriva i naopaku Ristivojeviću “logiku” da REKOM, samo zato što ima pravo “utvrđivati činjenice” – sudi. “Ristivojević ovako rezonira: sudovi utvrđuju činjenice; REKOM također utvrđuje činjenice; ergo, REKOM je sud. Pogrešno. To je zaključivanje tipa: automobil ima kotače; bicikl također ima kotače; ergo, bicikl je automobil. Međutim, bicikl evidentno nije automobil,” upozorava Ivanišević na retoričku Ristivojeviću smicalicu.

Ova točka analize ključna je za razumijevanje svih ostalih pogrešnih zapisa o REKOM-u, jer se tvrdnja da bi REKOM trebao “suditi” pojavljuje i u mnogim drugim člancima ili javnim nastupima kritičara Inicijative. Radi se o pogrešnom zaključivanju na osnovu pogrešne procjene odnosno “odbačenog antecendensa” (denying the antecedent)⁹ kada suviše brzo zaključimo da je jedan od uvjeta i obvezan uvjet. Tvrdnja “sudovi utvrđuju činjenice kada sude, a to znači da je i REKOM, ako utvrđuje činjenice – sud”, očito je pogrešna, jer je moguće zamisliti mnoštvo situacija u kojima institucije “utvrđuju činjenice”, ali njihov rezultat nisu sudske presude, kao što mnogo vozila imaju kotače, ali to još ne znači da su to obvezno automobili, jer automobil mora imati kotače, ali ne samo kotače, da bi zaista bio automobil. Greška je u pogrešnoj upotrebi termina odnosno tvrdnji da je “svako” utvrđivanje činjenica (i još posebno činjenica o kaznenim djelima) već samo po sebi “suđenje”. To bi bilo točno, kada bi suđenje zaista bilo uvjet za svako, a ne samo za neka utvrđivanja činjenica. Propaganda i povijest su prepune slično pogrešnih argumenata. U prošlosti su, na primjer, ženama odriicali pravo glasa jer žene “nisu

⁷ Slobodan Orlović, “Nova postjugoslovenska ideja ili jedna neustavnost u najavi – Predlog statuta REKOM-a”, *NSPM*, 05.06.2011, dostupno preko: <http://www.nspm.rs/istina-i-pomirenje-na-ex-yu-prostorima/nova-postjugoslovenska-ideja-ili-jedna-neustavnost-u-najavi-predlog-statuta-rekom-a.html?alphabet=l#yvComment41829>

⁸ Bogdan Ivanišević, „REKOM ne uzurpira sudsku vlast”, *NSPM*, 24. maj 2011, dostupno preko: <http://www.nspm.rs/polemike/rekom-ne-uzurpira-sudsku-vlast.html?alphabet=l> (20.08.2011)

⁹ Dr Janez Bergant, dr Boris Vezjak, “Zmote in napake v argumentaciji”, *Subkulturni azil Maribor*, 2007, str. 178

politički sposobne”, što može biti točno za neke žene (kao i za neke muškarce) ali ne može važiti za sve (žene)¹⁰.

S obzirom na to da sud ima specifična ovlaštenja koja ga i čine sudom, a tzv. komisije za istinu ta ovlaštenja nemaju, jasno je da one nisu sudovi. Sudska funkcija podrazumijeva, uz utvrđivanje činjeničnog stanja (što može činiti i komisija za istinu), donošenje konačne odluke kojom se rješava spor u pojedinačnom slučaju i izriče sankcija. REKOM, prema Prijedlogu Statuta, ne rješava u konkretnom, pojedinačnom sporu, a naročito nema ovlaštenje donositi konačnu odluku i izricati sankciju. Ivanišević navodi da je Vrhovni sud Filipina, povodom djelovanja komisija za istinu, razmatrao argument sličan Ristivojevićevom, i u odluci od 7. prosinca prošle godine odbacio prigovor da ovlaštenja tamošnje komisije čine od nje tijelo sa sudskom vlašću. Sud je obrazložio da, kako bi se utvrđivanje činjenica moglo tretirati kao sudska funkcija, “to mora biti praćeno ovlaštenjem dotičnog tijela da primijeni zakon na činjenične zaključke u svrhu autoritativnog, konačnog i definitivnog odlučivanja ili rješavanja spora, a filipinska komisija, kao ni ostale komisije za istinu, nema to ovlaštenje”.

Uz to, Ivanišević upozorava i na činjenicu da ono što sudska vlast utvrđuje postaje, iscrpljivanjem žalbenog postupka, konačno, dok “one činjenice koje utvrdi neka istražna komisija, pa i komisija za istinu kao jedan njen oblik, nisu utvrđene na ‘definitivan’ način”. To dokazuje i članak 46 Prijedloga Statuta REKOM-a koji izričito navodi da nalaz REKOM-a “nema učinak sudske presude, niti prejudicira ishod eventualnog sudske postupka”. REKOM zbog toga donosi preporuke (članak 45 Prijedloga Statuta) i, suprotno Ristivojevićevoj tvrdnji, REKOM nema “pravo kažnjavanja” (ius puniendi) kada na osnovu utvrđenih činjenica konstatira da postoji ozbiljna sumnja da je određena osoba počinila ratni zločin odnosno teško kršenje ljudskih prava. Sve što REKOM može učiniti jest da u završnom izvješću konstatira da, prema Komisiji, ta ozbiljna sumnja postoji, i da preda relevantan materijal nadležnom tužiteljstvu.

Ivanišević upozorava i na činjenicu da, suprotno onome što Ristivojević tvrdi, REKOM, prema Prijedlogu Statuta, nema ovlaštenje da “lišava slobode” osobe koje odbiju poziv da sudjeluju u (govore na) tzv. tematskim sesijama, ali da može podnijeti kaznenu prijavu mjesno nadležnom tužiteljstvu radi osiguranja prisustva osobe, odnosno radi izricanja kazne za odbijanje osobe da dâ izjavu, “u skladu sa zakonom o kaznenom postupku države u kojoj osoba ima prebivalište, odnosno boravište”.

Ristivojević proglašava “uzurpacijom sudske vlasti” ovlaštenje REKOM-a koje može dovesti do toga da osoba bude kažnjena ukoliko ne da izjavu Komisiji – novčano, odnosno zatvorom (najduže mjesec dana u Hrvatskoj, BiH i na Kosovu, odnosno dva mjeseca u Crnoj Gori). Ivanišević, međutim, tvrdi da ovlaštenje da se podnese kaznena prijava evidentno ne predstavlja “uzurpaciju sudske vlasti”, jer o eventualnom kažnjavanju opet odlučuje – sud. Ivanišević upozorava i na činjenicu da zakonodavstva država kao što su Novi Zeland, Belgija, Italija, Izrael, Kanada, Australija i druge, predviđaju sankcije za osobe koje odbiju dati podatke istražnim komisijama. U Belgiji i Novom Zelandu su zakoni sa ovakvim odredbama na snazi već više od sto godina.

¹⁰ Robert H. Thouless, “Prava in kriva pota mišljenja”, Dopisna delavska univerza, Ljubljana 1979, str. 24

Sankcije za one koji odbiju dati podatke propisane su i osnivačkim aktima više komisija za istinu, uključujući južnoafričku i onu koju su u Istočnom Timoru osnovale Ujedinjene nacije. Ivanišević ukazuje na činjenicu da su Hrvatska i Kosovo već usvojile zakone o istražnoj komisiji/povjerenstvu (Hrvatska), odnosno parlamentarnoj istrazi (Kosovo), koji predviđaju novčane i (relativno blage) zatvorske kazne za odbijanje osoba da svjedoče pred komisijom. Treba dodati da slične parlamentarne komisije i identičnu vrstu kažnjavanja osoba koje odbiju dati izjave, poznaje i slovenski Zakon o parlamentarnoj istrazi¹¹. Konačno, Ivanišević opravdano i u potpunosti odbacuje Ristivojevićeve tvrdnje o nekakvom “prijetkom sudu” u obliku REKOM-a. U svom sljedećem članku¹² Bogdan Ivanišević argumentima dodatno opovrgava Ristivojevićeve tvrdnje o uzurpaciji sudske vlasti od strane REKOM-a u vezi s odbijanjem osobe da da izjavu Komisiji.

“Kratak odgovor na Ristivojevićeve tvrdnje glasi: (a) (budući) REKOM ne uzurpira sudska ovlaštenja, jer ne utvrđuje činjenice ‘u kaznenoj stvari’, ne utvrđuje individualnu kaznenu odgovornost, niti izriče sankcije; (b) REKOM ne uzurpira policijska ovlaštenja, jer ne uzima izjave od građana ‘u smislu prikupljanja obavještenja za uspješno vođenje kaznenog postupka’ (Ristivojevićev citat); i, (c) ne postoji nijedan valjan razlog zbog kojega se ne bi smjelo kažnjavati postupanje kojim se onemogućava izvansudsko tijelo (REKOM) u obavljanju svojih zadataka, isto onako kao što zakon sankcionira postupanja kojima se onemogućavaju sudovi u obavljanju svojih zadataka”, upozorava Ivanišević i podsjeća na činjenicu da se u suvremenim društvima kršenjima ljudskih prava bave – osim policije, tužiteljstava, domaćih i međunarodnih sudova – i tzv. istražne komisije (commissions of inquiry), uključujući tzv. komisije za istinu kao jedan njihov oblik. Zbog toga te komisije “nisu ni policija, niti tužiteljstvo, niti sud, ma kako uporno se Ristivojević trudio da ih podvede pod neku od tih kategorija”, zaključuje Ivanišević.

Ivanišević ujedno podvlači činjenicu da u djelovanju REKOM-a ne postoji “okrivljeni” ili “optuženi” (kao što insinuirala Ristivojević), i da nitko nema obvezu pred REKOM-om iznositi iskaze protiv sebe ili bliskih osoba. Naprotiv, Prijedlog Statuta propisuje (u članku 17, st. 5) da, u tom aspektu, pred REKOM-om važe ista jamstva kao i ona pred sudovima u pogledu prava uskraćivanja odgovora na pojedina pitanja, a za određene kategorije osoba i u pogledu oslobađanja od dužnosti svjedočenja (odnosno, u slučaju Komisije, od dužnosti davanja izjave).

Na dodatne greške u zaključivanju Branimira Ristivojevića upozorila je i Marijana Toma¹³. Toma navodi da “Ristivojević tvrdi da u Prijedlogu Statuta piše nešto čega tamo nema” i citira Ristivojevićeve tvrdnje o “prisiljavanju” građana na gledanje REKOM-

¹¹ Slovenski zakon o parlamentarnoj istrazi u 17. članu određuje da onaj, ko sa namerom otežavanja istrage uništava dokumente ili onaj ko bez opravdanog razloga ne želi da svedoči pred istražnom komisijom, može da bude kažnjen zatvorskom kaznom od godinu dana zatvora. Zakon o parlamentarni preiskavi, dostupno preko: <http://www.dz-rs.si/index.php?id=101&sm=k&q=Zakon%2Bo%2Bparlamentarni%2Bpreiskavi&mandate=-1&unid=SZ%7CCF58659EE69E2779C125662B002924E4&showdoc=1>

¹² Bogdan Ivanišević, “Prokrustova postelja za REKOM”, *NSPM*, 05. jun 2011, dostupno preko: <http://www.nspm.rs/polemike/prokrustova-postelja-za-rekom.html?alphabet=#yvComment40744>

¹³ Marijana Toma, “I Koštuničina komisija htela da istražuje ratne zločine”, *NSPM*, 28.05.2011, dostupno preko: <http://www.nspm.rs/istina-i-pomirenje-na-ex-yu-prostorima/i-kostunicina-komisija-htela-da-istrazuje-ratne-zlocine.html?alphabet=l>

ovih sesija. U Prijedlogu Statuta, međutim, nigdje ne piše da će građani iz regije morati prinudno gledati iskaze žrtava ili svjedoka, ili tematske sesije koje Ristivojević naziva “kolektivnim ludilom” i “kolektivnim ispiranjem mozgova”, jer svaki građanin i dalje ostaje vlasnik svog televizijskog upravljača/telekomandera. Marijana Toma uz to precizno opisuje rad različitih komisija za istinu, a onda oštro odbacuje usporedbe tih komisija sa “narodnim” ili “prijekim” sudovima. “Apsolutno se slažem sa tvrdnjom Ristivojevića da se po krivnju ide na sud, ali nikada i nigdje, nijedna komisija nije nekoga osudila na bilo koju kaznu. Nikada i nigdje, nijedna komisija nije nekoga osudila na torturu, ili podvrgla ‘uličnoj pravdi’, uvaljala u katran i gušće perje, pa ga tako poniženoga prikazala na nekom javnom mjestu, i nikada i nigdje, nijedna komisija nije nekoga izvikanjem okupljenih poslala u smrt, pa i ako je došla do podataka zahvaljujući svjedočenjima preživjelih da je neka osoba ubijala, mučila, silovala, ili u nečemu slično strašnom sudjelovala”, upozorava Marijana Toma.

Marijana Toma je svojom analizom razotkrila još jedno pogrešno zaključivanje u Ristivojevićevoj argumentaciji. Radi se o smisalici koju u retorici nazivaju “strašilo” (straw man). O grešci nastaloj upotrebom “strašila” možemo govoriti tada, kada zbog toga da bi protivnikovo stanovište lakše napali, isto predstavimo u pogrešnom svjetlu, odnosno originalnu tvrdnju zamenimo sličnom, samo na prvi pogled sličnom originalu, a onda uz pomoć napada na tako konstruirano “strašilo” dokažemo da je originalna izjava – pogrešna. Ristivojević je tim “metodom” pretvorio javne sesije (koje REKOM zaista traži) u “prisiljavanje” građana na gledanje tih istih sesija i to na prvi pogled uvjerljivo kritizirao kao “kolektivno ludilo”. Na isti način je pomoću drugog retoričkog “strašila” svjedočenje žrtava i osuđenih osoba pogrešno prikazao kao prisiljavanje na svjedočenje protiv sebe i svojih bližnjih, da bi na osnovu toga onda napao REKOM-ovu “inkviziciju”, a REKOM približio ocrnjenom pojmu “narodnih” ili “prijekim” sudova. Isti postupak izgradnje nepostojećeg verbalnog “strašila” upotrijebljen je i prilikom Ristivojevićeve tvrdnje da REKOM želi biti konačan “arbitar” povijesti i da je krajnji cilj projekta – ograničenje slobode govora.

3. Nacionalistička internacionala protiv REKOM-a

Spomenuto sučeljavanje argumenata iznimno je važno i za analizu svih ostalih članaka o REKOM-u, u kojima se, često u mnogo jednostavnijoj formi, pojavljuje većina do sada spomenutih neistinitih tvrdnji na račun REKOM-a. Pored već analiziranih, kritičari REKOM-a koriste još nekoliko drugih retoričkih trikova, prije svega napad ad hominem na promotere REKOM-a. Radi se o “zaključivanju protiv čovjeka”, dakle o napadu na vjerodostojnost neke osobe, ličnosti koja zagovara neku tvrdnju. Ovi napadi imaju dvije “klasične” forme – u prvom slučaju, napadač/kritičar odbacuje neku ideju zbog “lošeg karaktera” (nacionalnosti, uvjerenja, stavova) onoga tko ideju zagovara, a u drugom slučaju – ideju diskreditira zbog “neprincipijelnosti” osobe koja zagovara tu ideju.

3.1. Prigovori iz Bosne i Hercegovine

Tako je, na primjer, predsjednik Saveza logoraša u Republici Srpskoj Branislav Dukić pozvao sve srpske logoraše i građane da se ne odazivaju na pozive za prikupljanje potpisa

za osnivanje REKOM-a, jer je “srpskim patriotama dobro poznato da direktorica Fonda za humanitarno pravo, Nataša Kandić, koja je najveći srbomrzac, stoji iza tog projekta čiji je cilj da se umanje srpske žrtve u proteklom Obrambeno-otadžbinskom ratu, Srbi proglase jedinim krivcima za rat, a Srpska genocidnom tvorevinom”. Dukić je u svom “proglasu” počinio više logičkih greški.¹⁴ Čak i da je Nataša Kandić zaista “najveći srbomrzac” (a nije), to samo po sebi, naravno, nije nikakav dokaz protiv same ideje REKOM-a, a potpuno bez dokaza su i sva druga Dukićeva nagađanja.

Na sličan način je i rukovoditelj Tima za koordinaciju aktivnosti istraživanja ratnih zločina i traženja nestalih osoba Republike Srpske Staša Košarac pozvao građane na bojkot potpisivanja peticije za osnivanje REKOM-a, “najnovije podvale direktora beogradskog Fonda za humanitarno pravo Nataše Kandić” koja, prema Košarcu, po svaku cijenu želi “do kraja provesti projekt satanizacije Srba” na prostoru bivše Jugoslavije. U nastavku se spominju “bankovni računi” kao glavna motivacija “humanista”. Košarac bez navođenja dokaza tvrdi da “ukoliko nam stranci žele pomoći, mogu to učiniti na način da objektivno i nepristrano sagledaju sve aspekte rata koji se vodio na području bivše Jugoslavije i da napokon priznaju da su i Srbi bili stradalnici, a ne agresori, dželat i zločinci, kako ih već dva desetljeća karakteriziraju svjetski moćnici i njihovi mediji”¹⁵. Ovaj tip “argumenta” predstavlja podvarijantu napada ad hominem (na čovjeka), dokazivanjem navodne nedosljednosti između zagovaranja žrtava i onih koji na taj način pune svoje “bankovne račune”, iako se istovremeno ne navode nikakvi dokazi u prilog takve tvrdnje.

I Organizacija obitelji zarobljenih i poginulih boraca i nestalih civila Republike Srpske pozvala je svoje članove da se ne odazivaju na pozive za prikupljanje milijun potpisa za osnivanje Regionalne komisije (REKOM), jer se po njihovom mišljenju “radi o smišljenoj akciji kojom bi se ponovo srpski narod doveo u nezavidan položaj, jer nije poštovano sve što se trebalo poštivati u pomirenju svih naroda s ovih prostora, ili je bar u načelu bačeno pod tepih”¹⁶. Što to nije bilo “poštovano” nije, međutim, definirano, a u ime tog nejasnog razloga traži se bojkot REKOM-a. Boračka organizacija RS (BORS), na sličan je način alarmirala javnost, žrtve rata i obitelji nestalih, da projekt Nataše Kandić i Vesne Teršelič REKOM “nije u funkciji traženja nestalih i pravljenja popisa ubijenih, već je smišljen kako bi se u javnosti osiguralo prihvaćanje sadašnje slike o proteklom ratu”. “Sve je to još jedna u nizu podvala svjetskih centara moći i nekih zemalja iz okruženja”, tvrde u BORS-u¹⁷. Još jedan članak u “Fokusu”, na istu temu, priopćuje da “obitelji nestalih i poginulih iz Srpske ne žele biti dio akcije koja projektirano radi na umanjenju srpskih žrtava”, a u podnaslovu se ističe da se REKOM nikada nije bavio analizom stradalih Srba, a uvijek je veličao samo bošnjačke žrtve”¹⁸. Milijana Bojić, šefica Instituta za nestale osobe RS iz Banjaluke, dodaje da su protiv Inicijative bile “i mnoge bošnjačke organizacije” i tvrdi da bi Komisija postupala “prema optužnicama i presudama Haškog tribunala”. “Pošto svi veoma dobro znamo kako radi Haški tribunal, jasno je k’o dan da

¹⁴ “Bojkotovati REKOM”, *Fokus*, 28.4.2011, strana 4.

¹⁵ “Peticijom do novca stranih donatora”, *Pravda*, 29.04.2011.

¹⁶ “Porodice boraca protiv peticije”, *Pravda*, 28.4.2011, strana 9

¹⁷ “REKOM je podvala”, *Press*, 28.04.2011.

¹⁸ “Satanizacija Srba”, *Fokus*, 29.4.2011, strana 6

će jednog dana KOREKOM doći do ‘istine’ prema kojoj je RS tvorevina nastala na genocidu i etničkom čišćenju i koja zbog svega ‘dokazanog’ ne treba postojati.”¹⁹

Goran Krčmar, rukovoditelj Operativnog tima za traženje nestalih osoba RS, rekao je na sličan način da je neshvatljiva priča da će se REKOM baviti i pitanjem nestalih osoba. “Traženjem nestalih ne mogu se baviti neka udruženja ili volonteri, nego stručne osobe. RS ima Tim, koji studiozno radi na ovom problemu”, kazao je Krčmar za “Fokus” i istovremeno prešutio činjenicu da bi Komisija koja bi radila rečeni posao, bila međudržavna, a ne sastavljena od “udruženja” i “volontera”. To dokazuje da je Krčmar uz pomoć retoričke podvale uistinu napao “strašilo” – a ne REKOM.

Branislav Dukić, predsjednik Saveza logoraša RS, istakao je da bi davanjem potpisa za REKOM dželiti i ubojice pripadnika srpskog naroda trajno izbjegli da odgovaraju za svoja zlodjela pred licem pravde. Kampanja za REKOM navodno ima za cilj da “zabetonira trenutni scenarij marginalizacije srpskih žrtava” a “takav projekt [bi] bio dobar ako iza njega ne bi stajali bjelosvjetski lobisti, kojima je jedini cilj da se bogate na tragedijama naroda i da brišući prefiks žrtava, Srbe apostrofiraju kao agresore”. I u tom primjeru radi se o ad hominem napadu na promotere REKOM-a koji ne dokazuje pogrešnost Inicijative, jer Inicijativu pokušava diskvalificirati samo zbog činjenice da je podupiru međunarodni donatori odnosno “bjelosvjetski lobisti”. Predsjednik republičke organizacije obitelji zarobljenih i nestalih RS Nedeljko Mitrović u istom je maniru izjavio da “Kandićeva u javnom djelovanju promovira samo žrtve iz bošnjačkog naroda”²⁰. Opet je na djelu napad ad hominem, jer kritičar ne navodi nijedan dokaz da bi REKOM zaista “zabetonirao” nekakav “scenarij marginalizacije srpskih žrtava”.

Već poznati obrazac nacionalističkog diskursa u potpunosti slijede i neke udruge bošnjačkih žrtava i mediji iz Sarajeva koji u REKOM-u vide projekt “Beograda” i na taj način nastavljaju politiku produbljanja stereotipa. Tako na primjer Edin Ramulić, iz Udruženja Prijedorčanki Izvor, REKOM vidi kao “još jedan pokušaj Beograda i tamošnjih ljudi da kreiraju procese u mojoj državi”²¹. Ta teza se ponavlja u člancima Dnevnog Avaza²². Na ovu činjenicu je posebno ukazao Bogdan Ivanišević koji je odbacio standardnu podjelu na istomišljenike, odnosno na “dobre i loše Srbe”, jer se onda među “loše Srbe” uvrštavaju i srpska udruženja žrtava, dok Inicijativu za REKOM zajedno s njima odbijaju i “dobri Bošnjaci” a naročito i “dobri Albanci” koji, baš kao i naročito “dobri Srbi”, strahuju da bi Inicijativa mogla naštetiti njihovom narodu, a u slučaju nekih Bošnjaka i Albanaca, prijatna koju vide sastoji se u navodnom nastojanju već-nekoga iz Beograda da REKOM-ovim djelovanjem postigne “izjednačavanje krivnje” za zločine počinjene tijekom devedesetih²³.

¹⁹ “Kandićeva radi na nestanku RS”, *Press*, 31.8.2010, strana 69

²⁰ “Remulić: “Natašu Kandić opseda Nobelova nagrada”, *Euro blic*, 23.3.2010, strana 3.

²¹ “Kandić tražila da se njenim kritičarima blokiraju donacije!?” *Dnevni avaz*, 25.3.2010.

²² Teza da Zagreb i Beograd štete Bosni ponavlja se u više tekstova u *Dnevnom avazu*; više o tome u “REKOM je nanio ogromne štete pomirenju u regionu”, 29.6.2011.

²³ Bogdan Ivanišević, “REKOM ne uzurpira sudsku vlast”, *NSPM*, 24. maj 2011, dostupno preko: <http://www.nspm.rs/polemike/rekom-ne-uzurpira-sudsku-vlast.html?alphabet=1> (20.08.2011)

Dnevni Avaz objavio je šest članaka u kojima je REKOM sporedna tema, dok su glavne teme navodne “malverzacije” i “trošenje novca” od strane direktorice Fonda za humanitarno pravo. Zanimljivo je da su u Avazu sve podatke o trošenju novca za REKOM dobili izravno sa internet stranice FHP na kojoj su podaci javno objavljeni, i iz kojih se jasno vidi da su spomenuti “milijuni” trošeni na održavanje 127 skupova u sedam država, prijevoz i smještaj sudionika, prijevod i tiskanje materijala na sedam jezika, a ne da su otišli u džep direktorice FHP-a, kako se može zaključiti iz naslova članka u Dnevnom Avazu. Slične priče o “trošenju para” u “skupim hotelima” ponavljaju i neki drugi bošnjački i srpski mediji, a pri tome nijedan od njih nije zapisao podatak koji je bio poznat svim sudionicima konzultacija, a to je da su samo neki od najvećih hotela imali dovoljno velike kapacitete i uvjete za organiziranje foruma za tranzicijsku pravdu, sa 300 i više sudionika.

Isto važi i za tvrdnje o “diktaturi” FHP-a ili kritike zbog angažiranja pojedinih suradnika u projektu – mediji koji su producirali i bez provjeravanja neistinitih navoda ponavljali te tvrdnje nisu iznijeli podatak da je takvo angažiranje bilo u skladu sa pravima i obvezama organizacije koja je prema donatorima odgovorna za projekt.

3.2. Prigovori iz Hrvatske

Zanimljivo je da potpuno istu vrstu argumentacije upotrebljavaju “patriotski” nastrojani kritičari REKOM-a u Hrvatskoj. Tako na primjer Hrvoje Hitrec u Hrvatskom Slovu²⁴ munjevito dolazi do zaključka da se u slučaju Inicijative REKOM radi o “zavjeri protiv hrvatskog naroda”. “Je li možda Documenti nije na srcu tragedija hrvatskog naroda na Bleiburgu i križnim putevima? Nije“, odgovara sam sebi Hitrec i na sličan način postavlja još nekoliko sudbonosnih retoričkih pitanja na koja potom sam odgovara sa “ne”. Njegova logika je sljedeća: ako REKOM ne istražuje Bleiburg i križne puteve – onda je loš. Dakle, istraživanje Bleiburga je dobro, a oni, koji ne istražuju Bleiburg – automatski rade nešto loše. Logika je, naravno, pogrešna, jer je sasvim moguće istraživati razna zlodjela koja nisu zločini u Bleiburgu, a da to nije nešto automatski loše. Na kraju komentara u kojem se predstavlja kao branitelj suvereniteta Hrvatske, ovaj autor čak posredno traži represivne mere protiv zagovarača Inicijative i predstavlja svoju procjenu ciljeva Inicijative: “Posao se radi u ime kolonijalne Velike Britanije i njezine mezimice Velike Srbije.” Po procjeni Hitreca, ovdje je riječ “o stvaranju paralelnog državnog odvjetništva i usporedne policije, što nije drugo nego ruganje hrvatskim institucijama i vjerojatno subverzivna djelatnost koja spada upravo u djelatnost ‘pravog’ državnog odvjetništva. A perverzno u svemu tome je podlo privlačenje braniteljskih udruga i posebno majki, očeva i obitelji nestalih hrvatskih branitelja i civila, koje obitelji u krajnjem očaju mogu postati i dobar ‘materijal’ za V.T.” Hitrec, umesto REKOM-a, preporučuje nabranjanje žrtava uz pomoć sastavljanja popisa. Tekst završava tvrdnjom da nove regionalne komisije sa sjedištem u Sarajevu neće biti jer će “nova hrvatska Vlada nakon parlamentarnih izbora zaustaviti sve avanturističke regionalne projekte koji sada postoje”.

²⁴ Hrvoje Hitrec, “Pokažite vrata Rekomu i Documenti”, *Hrvatsko slovo*, 24.12.2010, strana 5

Na sličan način hrvatski Večernji list²⁵ u razgovoru sa dr. Antom Nazorom, ravnateljem Hrvatskog memorijalno-dokumentacijskog centra Domovinskog rata, prenosi tvrdnje da većina hrvatskih branitelja ne podržava REKOM, jer za to postoje hrvatske institucije koje rade isti posao. Na kraju postavlja uvjet za djelovanje REKOM-a koji bi sasvim sigurno potpuno onemogućio rad Komisije. Ukratko, zahtijeva da treba prvo nedvosmisleno utvrditi “i tko je uzrokovao rat odnosno započeo agresiju u kojoj su potom učinjeni zločini”, što je zahtjev kojega u Srbiji ponavlja Sonja Biserko²⁶, koja smatra da države najprije trebaju osnovati nacionalne komisije, a samu ideju o REKOM-u vidi kao nametnutu izvana. Identične teze se pojavljuju i u zagrebačkom Globusu koji je osumnjičio Natašu Kandić i Vesnu Teršelič za “antiratno profiterstvo”²⁷ i optužio ih da žele formirati “privatni Haški sud”, odnosno da projektom Regionalne komisije za istinu žele dobiti Nobelovu nagradu za mir. Novinarica Jelena Jindra “šokirala” je čitaoce Globusa mogućnošću da se i Hrvatska svrsta uz bok država kao što su Južna Afrika, Paragvaj ili Siera Leone koje su osnivale slične komisije. REKOM je u maniru koji je analiziran već na primjeru Branislava Ristivojevića, u Globusu predstavljen kao nevladina komisija koja će konkurirati državnim tijelima i kažnjavati zločince mimo sudova, iako u Nacrtu Statuta REKOM-a jasno piše da to neće biti cilj Komisije. Opet se, naravno, radi o klasičnom “napadu na strašilo” a ne o argumentiranoj kritici REKOM-a.

Obrana “suvereniteta Hrvatske” i otpor međunarodnom pristupu istraživanja zločina, vidljivi su i u izjavama bivšeg predsjednika HHO-a Ive Banca i ravnatelja Hrvatskog memorijalno-dokumentacijskog centra Ante Nazora. Obojica su se složila u ocjeni da je REKOM nepotreban. Cijeli tekst je baziran na elementarno pogrešnim stavovima o suštini REKOM-a, a izjave sugovornika Globusa otkrivaju njihov strah da bi REKOM “doista mogao konkurirati nacionalnim mitovima”²⁸. Već u prvoj rečenici teksta koji je javnosti predstavljen kao “istraživački” rad, novinarka Globusa netočno navodi da se Inicijativom za osnivanje REKOM-a propagira osnivanje “nevladine Regionalne komisije koja će... utvrditi činjenice o ratnim zločinima i kažnjavanje njihovih počinitelja [...] individualizirati krivnju...”, što je neistina, jer Prijedlogom Statuta buduće međudržavne Komisije nije predloženo da Komisija “kažnjava počinitelje zločina”, kako autorka teksta pogrešno piše, jer je to isključivo stvar suda, dok je u ovom slučaju predloženo osnivanje istražne komisije koja nije sud. Takvom prijedlogu spomenuti tekst u Globusu pripisuje “dupliciranje postojećih institucija i suspenziju zakona”. Članak uz to netočno predstavlja buduću Komisiju kao nevladinu udrugu, a odvjetnica/advokat Jadranka Sloković netočno predstavlja članak 44 Prijedloga Statuta buduće regionalne komisije i kritizira ju, jer inicijatori “uzimaju sebi za pravo utvrditi da je neka osoba počinila ratni zločin, a to mogu samo sudovi”. Opet je na djelu već analizirana – namjerna ili nenamjerna – logička greška u zaključivanju. Suština članka 44 Prijedloga Statuta je zapravo potpuno

²⁵ Zvonimir Despot, “Manipulacije zbog kojih je objektivnost REKOM-a upitna”, *Večernji list*, 18.12.2010, strana 16

²⁶ U razgovoru za *Dnevni Avaz* Sonja Biserko tvrdi da nema uvida u rad REKOM-a, ali “da je prvo potrebna nacionalna komisija” i da komponenta “žrtva nije dovoljna”, ali taj argument deluje neuverljivo jer je već od početka Inicijative REKOM bilo jasno da se radi o regionalnom projektu. Više o tome: “Nataša Kandić je ideju i logistiku dobila izvana”, *Dnevni Avaz*, 26.3.2010.

²⁷ “Privatni Haški sud Vesne Teršelič”, *Globus*, 5.11.2010.

²⁸ Nikola Bajto, “Globusova hajka na REKOM”, *H-Alter*, 17.11.2010, dostupno preko: <http://www.h-alter.org/vijesti/europa-regija/kome-smeta-rekom> (20.08.2011)

drugačija, jer predviđa da Komisija ima ovlaštenje da u završnom izvještaju utvrdi “da prikupljene činjenice ukazuju na to da je određena osoba počinila ratni zločin odnosno teško kršenje ljudskih prava” i da takav zaključak “nema učinak sudske presude”. Na navedene pogrešne tvrdnje Koalicija za REKOM je upozorila hrvatsku javnost i u pismu glavnom uredniku Globusa. Koalicija za REKOM je na sličan način reagirala i u Crnoj Gori, kada je koordinatorica Koalicije REKOM u Crnoj Gori Mirela Rebronja odgovorila na optužbe Radana Nikolića, predsjednika Udruženja boraca ratova od 1990. godine, da nova organizacija manipulira javnošću. Radan Nikolić je, naime, tražio od REKOM-a “da obavijesti crnogorsku javnost tko i kojim iznosom financira prikupljanje ‘milijun potpisa’ podrške osnivanju te komisije,” iako su svi podaci javno objavljeni na internet stranicama FHP-a²⁹. Mirela Rebronja je upozorila da je u priopćenju Udruženja bilo izneseno više neistina i neosnovanih optužbi na račun Koalicije za REKOM i Centra za građansko obrazovanje, kao referentne organizacije u Crnoj Gori, a nijedan argument³⁰.

U hrvatskim medijima je naročito popularna i teza da je cilj REKOM-a “ravnoteža krivnje”³¹ kao dio projekta “jugosfere”, dok mediji od REKOM-a traže da se utvrdi tko je “agresor”, a u odsustvu zahtjeva o određivanju “agresora” neki vide “cilj REKOM-a”³². Na takve interpretacije argumentirano je odgovorio dr. Žarko Puhovski koji je zapisao da Josip Jurčević “ne navodi nijednu činjenicu, citat ili relevantnu interpretaciju, nego pukim frazama teži nadomjestiti (prognozirana) zbivanja – kojih nema”³³.

Na sličan način je u Hrvatskoj i Savez udruga obitelji zatočenih, nastupio protiv Inicijative za REKOM. Međutim, u tom slučaju to nije bila kritika same Inicijative već primjedba zbog navodne “pogrešnosti” vremena prikupljanja potpisa podrške. Savez je ocijenio da “hrvatski građani u najvećoj mjeri nisu upoznati s programom i načelima Koalicije za REKOM i da će temeljem traženja potpisa za istinu o žrtvama biti izmanipulirana njihova trenutna osjetljivost na sve što se događa vezano uz Domovinski rat, te da će dati svoj potpis i načelima i ciljevima REKOM-a s kojima se ne slažu. U Savezu drže da Koalicija za REKOM nije smjela iskoristiti ovakav politički trenutak kako bi ostvarila svoje ciljeve, da Hrvatska sada mora rješavati izuzetno osjetljiva i značajna pitanja i apsolutno je neprihvatljiva takva kampanja u ovom trenutku”.

Savez udruga obitelji zatočenih i nestalih hrvatskih branitelja nije naveo nijedan dokaz za svoju tvrdnju o manipuliranju hrvatskim građanima koji podržavaju REKOM, ali je istovremeno “izrazio protivljenje načinu na koji Koalicija za osnivanje REKOM-a, Regionalne komisije za utvrđivanje činjenica o ratnim zločinima i drugim teškim kršenjima ljudskih prava počinjenima od 1991. do 2001. na prostoru nekadašnje SFRJ, pokušava pridobiti građane Hrvatske da se odazovu kampanji ‘milijun potpisa za REKOM’”. Spomenuti “pogrešan način” ponovo uopće nije argumentiran. U priopćenju Saveza se na kraju navodi da “Koalicija za REKOM koristi trenutnu situaciju u kojoj je većina građana solidarizirana s hrvatskim braniteljima i žrtvama agresije na Hrvatsku, kako bi u ime žrtava dobili potpise za kampanju”, ali je pri tome prešućena činjenica da

²⁹ “REKOM da kaže ko ih finansira”, *Dan*, 20.05.2011

³⁰ Reagovanje Koalicije REKOM povodom optužbi Radana Nikolića, *Dan*, 21.05.2011.

³¹ Josip Jurčević, “Vukovar 91 još nije službeno rušenje hrvatske države!”, 22.01.2001, *Obzor - Večernji list*

³² Tihomir Dujmović, “Cilj je REKOM-a – ne utvrditi konkretnog agresora”, *Večernji list*, 09.07.2011.

³³ Žarko Puhovski, “Fantazme JJ o Rekomu i svjetonazorski autogolovi”, *Obzor - Večernji list*, 29.01.2011.

je kampanja za prikupljanje potpisa započeta istovremeno u svim sredinama u kojima je REKOM prikupljao potpise, a to znači bez obzira na nekakvu "situaciju" u Hrvatskoj.³⁴

3.3. Prigovori sa Kosova

Iako je kampanja prikupljanja potpisa na Kosovu bila iznimno uspješna, i na Kosovu su se čule neke primjedbe protiv REKOM-a. Koordinacija udruženja obitelji nestalih izdala je priopćenje u kome piše da se "protivi kampanji prikupljanja potpisa u nekim gradovima Republike Kosova i regije koju je inicirao Fond za humanitarno pravo. Jedini suštinski prigovor sastojao se u tvrdnji da "kao i prije, sluge Beograda manipuliraju građanima, a naročito članovima obitelji nestalih navodeći lažno da ovu srpsku Inicijativu podržavaju najviše Albanci sa Kosova, naročito članovi obitelji žrtava zadnjeg konflikta na Kosovu"³⁵.

3.4. Neprofesionalno izvještavanje medija u Srbiji

Očito neprofesionalno izveštavanje u vezi s Inicijativom REKOM (gdje je glavna tvrdnja da je pojedinac samovoljno potrošio 2,5 do 3,5 milijuna eura) primjetno je i u dijelu medija u Srbiji.³⁶

Posebno upadljiv primjer manipulacije predstavlja članak u tabloidu Kontra gdje je u naslov "izvučena" tvrdnja da je "I Nataša Kandić priznala Kosovo", iako te poruke/izjave nema u samom tekstu. U tekstu Bruno Vekarić, zamjenik tužitelja za ratne zločine Republike Srbije, kaže da je ideja o regionalnoj organizaciji "u principu O.K." i da "sama ta stvar ne predstavlja problem", a spominje "određene rezerve" i primjedbe na Prijedlog Statuta REKOM-a (koje su u međuvremenu već otklonjene). Ne samo da priznanje neke države nikada ne može biti akt pojedinca³⁷, nego ni u samom tekstu ne postoji rečenica na osnovu koje bi urednik imao pravo staviti naslov kojim je opremio tekst i kojim je "Kontra" svojim čitateljima priopćila – očitu laž³⁸. Spomenuti primjer izvrgavanja činjenica izravno je u suprotnosti sa Kodeksom profesionalnih novinara koji određuje da novinari moraju "biti sigurni da naslovi, najave vijesti i promotivni materijal, fotografije,

³⁴ "Savez udruga obitelji zatočenih protiv kampanje za REKOM", Dnevno.hr, 26.04.2011

³⁵ "Članovi porodica nestalih protiv kampanje", 28.4.2011, dostupno preko: www.ekonomisti.info

³⁶ "Kandićeva jede kavijar, a žrtve jeftinu salamu!", *Press*, 24.3.2010; "Baca pare dok ljudi gladuju!", *Kurir*, 12.05.2011; "Nataša Kandić troši milione za horor spotove!", *Kurir*, 11.05.2011; "Nataša Kandić gora od Staljina!", *Press*, 27.8.2010; "Kandićeva kao Staljin!", *Press BiH*, 27.8.2010; "Kandić zaposlila bivšeg muža u REKOM-u", *Press*, 28.07.2010; "Rasipanje novca kao ljudsko pravo", *Pravda*, 17.12.2010; "Kandićeva potrošila 2,5 miliona evra i otišla", *Press*, 29.06.2011; "Nataša Kandić sprovodi diktaturu", *Glas Srpske*, 2.7.2011; "REKOM će živjeti dok bude novca za Kandićku", *Glas Srpske*, 18.5.2010; "Nataša Kandić spiskala čak 2,5 miliona i otišla", svet.rs, 29.06.2011; "Ode recom u rektum", serbiancafe.net, 29.06.2011; "Bojkotovati REKOM", *Fokus*, 28.4.2011.

³⁷ Ne samo da pojedinac ne može da "prizna" državu, čak i potpisivanje nekog međunarodnog ugovora sa stanovišta međunarodnog prava ne znači da se sve potpisnice priznaju međusobno kao države. Čak i učestvovanje na konferencijama i potpisivanje odnosno ratifikovanje nekog mnogostranog ugovora ne znači priznanje do tada nepriznate države. Više o tome u Juraj Andrassy, "Međunarodno pravo", Školska knjiga, Zagreb, 1987, str. 68

³⁸ "I Nataša Kandić priznala Kosovo!", *Kontra*, 26.5.2011.

video i audio- snimke, crteži i navodi, ne prikazuju stvari pogrešno; ne trebaju pretjerano pojednostavljivati događaje, niti ih vaditi iz konteksta.”³⁹

Portal Vestionline je o REKOM-u izvještavao kao da je Komisija već završila sa radom i čak u prošlom vremenu zapisao da su “srpski i hrvatski REKOM govorili o zločinima koje su počinile vojske tih država”, ali da je “bosansko-hercegovački bio selektivan”, s obzirom na to da se “njegovo sjedište u Sarajevu bavilo isključivo zločinima hrvatske i srpske vojske, dok zločine armije BiH nije istraživao.”⁴⁰ REKOM kao komisija još ne postoji pa zbog toga, naravno, nije mogao sasvim ništa niti “istraživati”, odnosno nije mogao okončati istraživanje ako ono još nije ni počelo.

4. Kontradikcije u optužbama

Neosnovane optužbe na račun REKOM-a, činjenica da mediji koji su objavili napade po pravilu optuženima nisu omogućili da odgovore na teške optužbe, kao i upotreba uvreda i kleveta na račun nekih poznatijih zagovarača Inicijative, nesumnjivo predstavljaju primjere kršenja novinarske etike. Medije koji na taj način izvještavaju o REKOM-u odlikuju prije svega govor mržnje, laži, izvlačenja činjenica iz konteksta i prešućivanja događaja.

Sve to upućuje na još dva zaključka: a) na očito neosnovane prigovore kritičara REKOM-a (kada iste argumente o REKOM-u kao nekakvom “sudu” koriste kritičari iz različitih sredina), i b) na o očitu kontradikciju u optužbama na račun REKOM-a koja se pokazuje usporednim čitanjem tekstova koji su objavljeni u pojedinim sredinama, a u kojima autori optužuju REKOM da je to istovremeno “antisrpska”, “antihrvatska” i “antibošnjačka” inicijativa.

U pogledu prvog (a) je više nego očito da argumente koje koriste autori poput Branimira Ristivojevića u ime (navodne) obrane Ustava i suvereniteta Srbije (putem NSPM, na primjer) u istom maniru i na isti način koriste i kritičari REKOM-a u Hrvatskom slovu ili u Globusu, kao i kritičari REKOM-a u bosanskom Dnevnom Avazu ili crnogorskom Danu. Da bi apsurd bio veći, potpuno iste argumente o nepotrebnosti REKOM-a, o potrebi da se prvo uspostavi “nacionalna komisija”, da se utvrdi agresija, istovremeno upotrebljavaju autori koji REKOM napadaju sa “patriotskih” pozicija, kao i na primjer Sonja Biserko, predsjednica Helsinškog odbora za ljudska prava u Srbiji.

Spomenuto savezništvo nepomirljivih autora, kao i u upotreba nacionalističke retorike, pokazuje svoje slabosti upravo kroz “usporedno čitanje” kritičkih tekstova na račun REKOM-a iz raznih sredina u regiji. Logički je nemoguće da bi Inicijativa koja se u svakoj sredini proglašava za “štetnu” po “domaće” (nacionalne) interese (jer je navodno “korisna” za nacionalne interese susjednih naroda i država) zaista bila takva i da bi to svoje svojstvo ciklički mijenjala samo u zavisnosti od točke gledišta autora spomenutih tekstova, odnosno u zavisnosti od sredine u kojoj su spomenuti prilozima objavljeni.

³⁹ Dejl Žaket, “Novinarska etika” (Dale Jacques, *Journalistic Ethic*), JP Službeni glasnik, Beograd, 2007, str. 390

⁴⁰ “Srpske žrtve niko ne broji”, *Vestionline*, 29.06.2011.

Jednostavnije rečeno – nije moguće da je REKOM istovremeno “projekt Beograda i Zagreba” usmjeren protiv Bošnjaka, a da inicijatori zapravo rade za interese Bošnjaka jer “preuveličavaju bošnjačke žrtve”; nije moguće da REKOM istraživanjem činjenica želi “izjednačiti krivnju” svih i na taj način učiniti nešto korisno za Srbiju, a da je to ujedno i projekt koji teži “satanizaciji srpskog naroda”. I, naravno, ne može REKOM biti projekt Velike Britanije u korist “Velike Srbije”, kao što tvrdi Hrvoje Hitrec, i da taj projekt istovremeno “betonira” sadašnje viđenje rata na štetu srpskog naroda, kao što misle kritičari REKOM-a u Republici Srpskoj. Komparativna analiza tekstova kritičara REKOM-a dokazuje da su njihove kritike činjenično pogrešne, logički netočne, međusobno kontradiktorne i da bez obzira na to koliko uvjerljivo djelovale svaka za sebe – sve zajedno predstavljaju hrpu besmislica i neistina.

5. Kršenje novinarske etike

Usprkos pravilu prema kome bi novinari, prilikom iznošenja teških optužbi na račun pojedinih osoba, morali zatražiti i mišljenje osoba na koje se te optužbe odnose, napadnuti zagovornici REKOM-a u nabrojanim priložima nisu imali priliku iznijeti svoje stavove, što nije dokaz samo visoke razine neprofesionalizma spomenutih medija, nego predstavlja i povredu međunarodnih standarda novinarskog izvještavanja, na prvom mestu Minhenske deklaracije⁴¹ koja obvezuje sve novinare⁴².

Ovakav način izvještavanja predstavlja kršenje profesionalnih principa novinarske etike. Svi novinarski kodeksi (usvojeni od strane različitih novinarskih udruženja odnosno organizacija) od novinara traže da provjere tačnost informacija iz svih raspoloživih izvora i da strogo vode računa da izbjegnju nenamjerne greške. Namjerno iskrivljavanje činjenica nikada nije dopušteno. Novinari su dužni uporno tražiti subjekte vijesti da bi im pružili mogućnost odgovora na tvrdnju da su počinili neko (ne)djelo ili grešku. U „Deklaraciji o pravima i obavezama novinara” usvojenoj u Muenchenu 1971. godine, u dijelu o dužnostima, ističe se da novinar mora „poštivati istinu, ma kakve bile posljedice po njega/nju, zbog prava javnosti da istinu dozna”⁴³. Na sličan način i deklaracija Međunarodnog saveza novinara obvezuje novinare da teškim povredama profesije smatraju plagiranje, blaćenje, uvredu, klevetu i neosnovane optužbe, primanje mita svake vrste, bilo radi objavljivanja ili zataškavanja informacije⁴⁴. Etički kodeks Društva profesionalnih novinara obvezuje sve autore da “uporno tragaju za ljudima o kojima se piše da bi im pružili priliku da odgovore na optužbe za zlodjela”⁴⁵.

⁴¹ Usvojena na sastanku predstavnika sindikata novinara šest zemalja članica EZ u Minhenu, 1971. godine.

⁴² Primeri kršenja su brojni, a kao najočigledniji se ističu sledeći tekstovi: “Nataša Kandić je ideju i logistiku dobila izvana”, *Dnevni avaz*, 26.03.2010; “Budžet REKOM: Za plaće ‘novinarkama’ Borki Rudić i Dženani Karup 57.000 maraka”, *Dnevni avaz*, 29.03.2010; “Rasipaju se novcem za istraživanje zločina”, *Dnevni avaz*, 26.03.2010; “Kandić tražila da se njenim kritičarima blokiraju donacije!?” “, *Dnevni avaz*, 25.03.2010; “Još pet organizacija napustilo REKOM”, *Dnevni avaz*, 7.7.2010; “REKOM je nanio ogromne štete pomirenju u regionu, *Dnevni avaz*, 29.6.2011.

⁴³ Minhenska deklaracija o pravima i obavezama novinara Evropske zajednice, u: Daniel Korni, “Etika informisanja”, Clio, Beograd, 1999, str. 146

⁴⁴ Usvojena na Drugom zasedanju Svetskog kongresa Međunarodne federacije novinara, aprila 1954, sa amandmanima usvojenim na XVIII zasedanju Međunarodne federacije, juna 1986.

⁴⁵ Dejl Žaket, “Novinarska etika” (Dale Jacques, *Journalistic Ethic*), JP Službeni glasnik, Beograd, 2007, str. 389

6. Podrška

Koalicija za REKOM je usprkos otporu i nepoštivanju medijskog zakonodavstva od strane nekih medija, uspjela osigurati značajnu podršku medija u regiji i šire. Na optužbe u medijima koji su izvještavali neistinito i jednostrano, izvršna direktorica FHP-a odgovorila je brojnim intervjuima⁴⁶ i autorskim tekstovima⁴⁷, a slično su reagirali i predsjednica Documente Vesna Teršelič⁴⁸, direktor medijske kampanje Lazar Stojanović⁴⁹ i drugi članovi Koalicije za REKOM, koji su u elektronskim i tiskanim medijima navodili ciljeve Koalicije za REKOM i upozoravali javnost na pogrešne interpretacije.

Značajna je bila i podrška mnogih poznatih novinara i javnih ličnosti, poput Žarka Puhovskog, Miljenka Jergovića⁵⁰, Drage Pilsela⁵¹, Svetlane Slapšak⁵² i mnogih drugih. U medijskom prepoznavanju koalicije za REKOM, veliku ulogu su imale i TV emisije o Inicijativi REKOM. U emisiji RTS OKO, gosti Tomislav Višnjić (odvjetnik), Amir Kulagić (član Koordinacijskog vijeća Koalicije za REKOM iz BiH) i Teki Bokshi (član Radne skupine za izradu Prijedloga Statuta REKOM-a)⁵³, upozoravali su na potrebu za širom perspektivom kada se govori o ratnim zločinima, objašnjavali zašto je toliko važno čuti glas žrtava i zašto su sudski postupci nedovoljni, jer se svi svode samo na utvrđivanje krivnje – a da zapravo nitko ne mari za žrtve.

U emisiji BHT Klub⁵⁴ (BHT, BiH) gosti Dino Mustafić (redatelj, BiH), Srđan Puhalo (psiholog, BiH), Suada Kapić (autorica Fama projekta „Opsada Sarajeva 92-96“, BiH) i Velimir Pšeničnik-Njirić (glumac, BiH), naglasili su ulogu umjetnika u doprinosu pomirenju i suočavanju sa prošlošću.

U emisiji Rubikon (Koha Vision, Kosovo), Nataša Kandić je ukazala da REKOM ima potencijala da prekine balkansku praksu manipulacije brojevima žrtava. Upozorila je i na činjenicu da su sudski procesi previše spori i navela procjenu da do 2025. godine sudovi neće moći procesuirati više od 800 zločinaca⁵⁵. U emisiji Pune ruke prošlosti Nataša Kandić navela je mnoge razloge zbog kojih su javna saslušanja osnov za građenje

⁴⁶ Na primer, u razgovoru za nedeljnik Vreme (Srbija), “Bitka za činjenice”, *Vreme*, 07.07.2011.

⁴⁷ Nataša Kandić, “The Shame of Serbia”, *The New York Times*, 5.6.2011.

⁴⁸ Na primer, Slobodna Dalmacija i Novi list: “REKOM je nadogradnja Haškog suda”, *Slobodna Dalmacija* 3.12.2008. i “Jača politička potpora REKOM-u”, *Novi list*, 18.10.2010.

⁴⁹ “Činjenice su najbolje oružje”, *Danas*, 31.7.2010; “Lazar Stojanović”, *Mladina*, 4.3.2011; Lazar Stojanović: “Da mrtvi ne utihnu podržimo REKOM”, *Danas*, 19.5.2011.

⁵⁰ Miljenko Jergović, “Zašto sam podržao REKOM”, *Jutarnji list*, 31.05.2011.

⁵¹ Drago Pilsel, “Za pobotano in solidarno družbo”, *Večer*, 22.7.2010.

⁵² Svetlana Slapšak, “Zalogaj koji lokalno zastaje u grlu”, *Danas*, 23.07.2011.

⁵³ OKO Magazin (RTS, Srbija), 3.12.2010, dostupno preko: http://www.zarekom.org/press/Emisija-OKO-RTS-Srbija-3_12_2010_sr.html

⁵⁴ BHT Klub, 14.12.2010, dostupno preko: http://www.zarekom.org/press/Emisija-BHT-KLUB-BHT-BiH-14_12_2010.sr.html

⁵⁵ Rubikon (Koha Vision, Kosovo 21.04.2011), dostupno preko: http://www.zarekom.org/press/Emisija-Rubikon-Natasa-Kandic-KTV-Kosovo-21_04_2011.sr.html

solidarnosti i suosjećanja, zbog čega moramo prestati govoriti “naši” i “njihovi” i zašto političari trebaju podržati osnivanje REKOM-a.

To je samo dio rasprava o suštini REKOM-a koje su u drugim brojnim emisijama na radijskim i TV stanicama vodili Amir Kulagić, Tomislav Višnjić, Teki Bokshi, Srđan Puhalo, Suada Kapić, Velimir Pšeničnik-Njirić, Lazar Stojanović, Žarko Puhovski, Dragoljub Vuković, Eugen Jakovčić, Vesna Pešić, Sonja Biserko, Bekim Blakaj, Maja Mičić, Mario Mažić, Nikola Tanasić, Drago Pilsel, Branko Todorović, Dženana Karup Druško, Veljko Odalović, Dragan Pjevač, Milan Antonijević, Daliborka Uljarević, Mirela Rebronja, direktor Odjela Europske komisije za Zapadni Balkan Pierre Mirel, europska zastupnica Tanja Fajon, Frosina Pandurska-Dramikjanin, Gordana Duvnjak, Bruno Vekarić, Srđan Cvetković, Željko Stanetić, Jovana Kolarić, Vesna Teršelić, Željko Szabo, Muharem Bazdulj, Miljenko Dereta, Dragan Popović, Aleksandar Đerić i Dino Mustafić.

Pojedine udruge obitelji žrtava imaju primjedbe i rezerve u odnosu na Prijedlog Statuta REKOM-a, ali većina pogođenih ratovima najiskrenije podržava ideju o osnivanju Regionalne komisije.

Na konzultacijama s logorašima i političkim zatvorenicima 19. veljače 2010. godine u Dubrovniku, bivši logoraš i žrtva triju logora u Srbiji, Zoran Šangut, predsjednik Udruge pravnika “Vukovar 1991”, podržao je osnivanje REKOM-a zbog regionalnog karaktera: “...da svi oni logori koji su nastali na prostorima bivše Jugoslavije, bez obzira tko ih je organizirao i tko je iza njih stajao, budu obilježeni i da svi oni ratni zločini koji su tamo počinjeni i ljudi koji su odgovorni za to odgovaraju.”⁵⁶

Na skupu udruženja logoraša Zeničko-dobojskog kantona u Žepču, 29. travnja 2010. godine, Zdenko Šupković iz Udruženja logoraša iz Žepča rekao je: “Na ovim konzultacijama dajemo mogućnost ljudima da čuju jedni druge i da čuju i onog drugog. Žrtvama se ne smije manipulirati. Ovdje su danas bili ljudi iz svih naroda i nitko nije to isticao. Došli smo do razine da se žrtve poštuju i razumiju. Danas smo svi podržali osnivanje REKOM-a koji bi trebao vratiti ugled i dostojanstvo žrtvama”⁵⁷. Branko Budimir iz Udruge hrvatskih vojnih invalida Domovinskog rata (HVIDR-a), također je podržao osnivanje REKOM-a: “Prvi put sam na ovakvim konzultacijama i drago mi je da smo ovdje iz svih naroda i da ovako razgovaramo o prošlosti.”⁵⁸

Udruženje logoraša Zeničko-dobojskog kantona (BiH) sudjelovalo je u konzultacijama s lokalnom zajednicom u Zenici, 6. ožujka 2010. godine. Tom prilikom je ovo Udruženje jednoglasno podržalo Inicijativu REKOM kao odgovor na njihovu potrebu da se registriraju svi logoraši i mjesta zatočenja, obilježe mjesta stradanja, da bi se sačuvala sjećanja bivših logoraša o vlastitom stradanju.⁵⁹

⁵⁶ <http://www.zarekom.org/vesti/Logorasi-podrzavaju-osnivanje-REKOM.sr.html>

⁵⁷ <http://www.zarekom.org/vesti/Zrtvama-se-ne-smije-manipulisati.sr.html>

⁵⁸ <http://www.zarekom.org/vesti/Zrtvama-se-ne-smije-manipulisati.sr.html>

⁵⁹ <http://www.zarekom.org/vesti/Gradjani-Zenicko-dobojskog-kantona-podrzali-Inicijativu-REKOM.sr.html>

„Obiteljima žrtava kao i svim stradalničkim skupinama u Republici Hrvatskoj u interesu je da jedan ovakav mehanizam ponudi odgovore na veliki broj neriješenih pitanja u vezi stradalih i nestalih. Možda je pred REKOM-om pretežak zadatak i voljela bih da se i kroz nacrt statuta odrede prioriteta a kako bi cijeli proces bio što efikasniji“, istakla je Štefica Krstić, majka poginulog hrvatskog branitelja, na konzultacijama s lokalnom zajednicom u Osijeku, 14. srpnja 2010. godine. Štefica Krstić je posebno istakla kako je obiteljima najvažniji mir, satisfakcija i pritisak na one institucije u državama bivše Jugoslavije koje sudjeluju u rješavanju sudbine nestalih.⁶⁰

Naser Kadriu, član Udruženja obitelji nestalih 22. svibnja iz Vučitrna, podršku ideji osnivanja Regionalne komisije dao je na konzultacijama s udrugama žrtava održanim 5. rujna 2010. godine na Kosovu: „Podržavamo vas u ovoj Inicijativi u ime članova obitelji nestalih i ako Bog dâ, da uz našu i vašu zajedničku suradnju, kao i naše vlade pronađemo naše nestale [...] Najveća želja i najveće bogatstvo bi mi bilo da pronađem svog oca, da saznam gdje mu je grob.“⁶¹

Na konzultacijama u Prištini 15. rujna 2010. godine, bivši politički zatvorenici s Kosova dali su podršku Inicijativi za osnivanje Regionalne komisije. Dvadeset i jedan bivši politički zatvorenik pridružio se Koaliciji za REKOM.⁶²

Avni Melenica, iz Udruženja obitelji nestalih 22. svibnja s Kosova, na konzultacijama sa predstavnicima udruga žrtava, održanima u Sarajevu 18. rujna 2010. godine, rekao je: „Svi smo imali teško iskustvo i interes svih nas je osnivanje REKOM-a. Svi trebamo dati podršku Inicijativi za REKOM, jer jedino na taj način možemo doći do pravde.“⁶³ Na istim konzultacijama, Inicijativu za REKOM su podržala i druge udruge žrtava. Hiba Mehmedović iz Udruženja žrtava rata 92-95. iz Vlasenice (BiH) kaže da je vrlo važno da komisija počne s radom kako bi se žrtve rata konačno smirile. Hiba je izgubila dva sina. Tražila ih je od 1992. godine i tek ih je 2010. godine pronašla i sahranila: „Sporo ide identifikacija, otvaranje. Vjerujte, 17 godina je bilo neizvjesnosti moje čekajući. Želim da se pomakne, da se već krene, da se nađu, da svi znamo istinu. Bilo je što je bilo. Ja ne mogu oprostiti, ali ne želim nikome ovo da se ponovi.“⁶⁴ Na istim konzultacijama, Snežana Zdravković iz Udruženja porodica otetih i ubijenih Srba na Kosovu rekla je da svojim stalnim sudjelovanjem na konzultacijama članovi njene udruge podržavaju Inicijativu za REKOM. „Da bih ja mogla pričati o svojim žrtvama moram slušati i shvatiti druge žrtve“, rekla je Snežana, dodavši da REKOM želi učiniti nešto što države odnosno vlade do sada nisu učinile, a to je da priznaju kako svoje tako i „tuđe“, odnosno druge žrtve.

O suosjećanju prema drugim žrtvama, koje podstiče Inicijativa REKOM, govorio je i Dragan Pjevač iz Udruženja obitelji poginulih i nestalih Srba u Hrvatskoj: „Ne možemo

⁶⁰ <http://www.zarekom.org/vesti/Lokalne-konzultacije-o-Nacrtu-statuta-REKOM-a-u-Osijeku-i-Vukovaru-13-14-srpnja-2010.sr.html>

⁶¹ „Konsultativni proces o utvrđivanju činjenica o ratnim zločinima i drugim teškim kršenjima ljudskih prava počinjenim na području nekadašnje SFRJ“, Beograd, jun 2011, str.141

⁶² <http://www.zarekom.org/vesti/Politicki-zatvorenici-sa-Kosova-podrzali-Inicijativu-za-REKOM.sr.html>

⁶³ <http://www.jugpress.com/index.php/okruenje/6809-rekom-u-sarajevu>

⁶⁴ http://www.slobodnaevropa.org/content/rekom_bih/2163218.html

tražiti pravo za nas. Ne mogu ja tražiti pravo da se ispita i utvrdi zločin, što se dogodilo kad je ubijena moja majka, ako nisam spreman u svakom trenutku suosjećati sa svim ovim ljudima koji su patili u Sarajevu.“⁶⁵

Murat Tahirović, predsjednik Saveza logoraša BiH, misli da je ova komisija neophodna kako bi se prisilile vlasti regije da počnu ažurnije rješavati pitanja ratnih zločina: „S obzirom na to da mi imamo veliki broj članova koji su bili zarobljeni na prostorima susjednih država, a neki su ubijeni nažalost, tako da je nama neophodna ovakva jedna komisija koja bi na razini regije pokušala objediniti, odnosno 'prisiliti' vlasti regije da počnu rješavati ta pitanja.“⁶⁶

Marija Lovrić, članica Obitelji žrtava iz Osijeka, čiji je suprug ubijen 1991. godine, smatra da istina o žrtvama ne može biti otkrivena sve dok se ne dobije politička podrška. „Bez istine nema budućnosti. Još je puno grobnica i dok se to ne riješi nema boljeg života, a za osnivanje REKOM-a potrebna je politička volja“, rekla je Lovrićeva na konzultacijama s udrugama žrtava, održanim u Sarajevu 18. rujna 2010. godine.⁶⁷

Anđelko Kvesić, logoraš iz Busovače, smatra da Inicijativa za REKOM ne bi ni postojala da je bilo političke volje za suočavanjem sa prošlošću. Na konzultacijama s predstavnicima udruga i obitelji žrtava, održanim u Međugorju 11. prosinca 2010. godine, izjavio je: „Put do istine, do utvrđenih činjenica je težak. Mi moramo natjerati politike da preuzmu odgovornost i da učine ono što nisu htjeli u zadnjih 15 godina. Krajnje je vrijeme da se utvrdi svačija odgovornost i činjenice o svim žrtvama u BiH i regiji.“⁶⁸ Zlatko Prkić iz Udruge logoraša Vareš, kazao je na istim konzultacijama da dnevna politika već 15 godina gura svoju istinu: „U BiH se ne poštuju osnovna ljudska prava. Koalicija za REKOM pokušava ono što aktualna vlast nije htjela učiniti. Njima ne odgovaraju činjenica i istina jer njima manipuliraju žrtvama svo vrijeme“, kazao je Prkić.⁶⁹

Munira Subašić iz udruženja “Pokret Majki enklava Srebrenice i Žepe”, koje je redovno i aktivno sudjelovalo u konzultativnom procesu, dodala je: “Mi dajemo veliku podršku REKOM-u zbog toga što REKOM može učiniti puno više nego pojedinci. I pojedinci i pojedina udruženja.”⁷⁰

Na konzultacijama koje su održane u Skoplju 18. prosinca 2010. godine, više od 40 veterana, branitelja i boraca-sudionika u ratovima koji su se dogodili na teritoriju bivše Jugoslavije od 1991. do 2001. godine, složili su se da je regiji potrebno formiranje Regionalne komisije. "Mislim da se taj proces treba završiti s pronalaženjem uzroka i grešaka koji su doveli do rata. Osobno mislim da se morate zapitati što je bilo to što je dovelo do sukoba. Mislim da Komisija ne može postići uspjeh samo kroz pružanje

⁶⁵ http://www.slobodnaevropa.org/content/rekom_bih/2163218.html

⁶⁶ http://www.slobodnaevropa.org/content/rekom_bih/2163218.html

⁶⁷ <http://www.zarekom.org/vesti/Zajedno-do-pravde-i-istine.sr.html>

⁶⁸ <http://www.zarekom.org/vesti/Ratna-istina-je-zatrpana-lazima.sr.html>, 11.12.2010

⁶⁹ <http://www.zarekom.org/vesti/Ratna-istina-je-zatrpana-lazima.sr.html>, 11.12.2010

⁷⁰ <http://www.zarekom.org/vesti/Odrzane-regionalne-konzultacije-sa-udruženjima-i-porodicama-zrtava-o-Nacrtu-Statuta-REKOM-a.sr.html>

pomoći obiteljima žrtava, već da je njen pravi cilj da pripremi platformu za pomirenje", rekao je Ilija Nikolovski iz Udruženja veterana odbrane i sigurnosti Makedonije⁷¹.

7. Zaključci

Određeni mediji u regiji u svom izvještavanju o REKOM-u konstantno krše obvezujuće domaće i međunarodne etičke norme. Dobar dio medija se još uvijek stavlja u poziciju glasnogovornika državne politike i u ulogu borca za „nacionalne interese“, dok neki mediji u suprotstavljanju Inicijativi koriste govor mržnje, blaćenje, uvrede, klevete i neosnovane optužbe na račun promotera REKOM-a.

Prikazane optužbe na račun REKOM-a, zasnovane na logički pogrešnom zaključivanju ili pogrešno predstavljenim činjenicama, dokazuju da Inicijativa na koju se „lijepo“ razne nacionalističke etikete, zapravo nije „antisrpska“, ni „antihrvatska“, niti „antibošnjačka“ ali niti „antimakedonska“, ni „antislovenačka“ niti „antialbanska“, jer upravo sve te etikete koje se upotrebljavaju protiv nje, na najbolji način dokazuju da se zaista radi o Inicijativi koja je po svom karakteru univerzalna, posvećena otkrivanju činjenica o ratnim zločinima i drugim teškim kršenjima ljudskih prava – bez obzira na prepreke i bez obzira na nacionalnost žrtve i počinitelja.

⁷¹ <http://www.zarekom.org/vesti/Veterani-ucesnici-u-ratovima-u-bivsoj-Jugoslaviji-dali-su-podrsku-Inicijativi-za-REKOM.sr.html>